

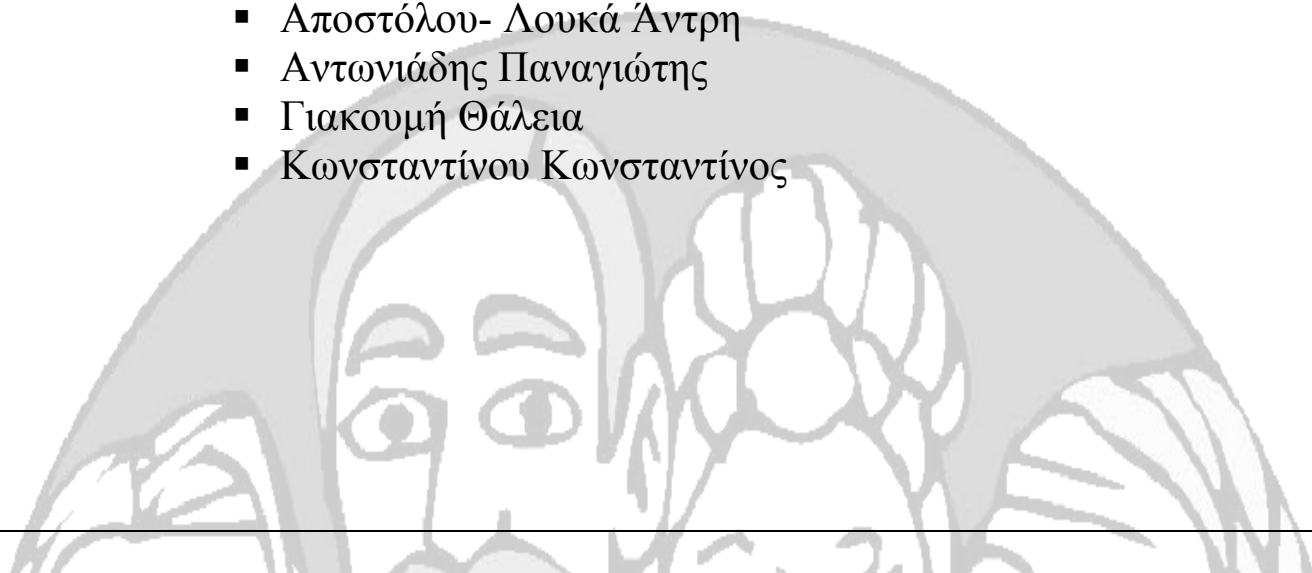
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ
7^ο ΕΞΑΜΗΝΟ
2010-2011

ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ: ΑΞΙΟΛΟΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΥΓΕΙΑ - ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

- Αποστόλου- Λουκά Άντρη
- Αντωνιάδης Παναγιώτης
- Γιακουμή Θάλεια
- Κωνσταντίνου Κωνσταντίνος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3-4
2.2 ΣΚΟΠΟΣ	5
2.3 ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	5
2.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΟΜΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	5-7
3. ΟΙΚΟΧΑΡΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	
4. ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ	8-9
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	9
6. ΑΝΑΦΟΡΕΣ	10

1. Περίληψη

Η κοινωνία είναι ένας οργανισμός που εξελίσσεται αδιάκοπα. Επομένως και οι θεσμοί αναπροσαρμόζονται ακολουθώντας τη γενικότερη εξέλιξη. Αποτέλεσμα αυτού είναι στη σημερινή εποχή, ο βασικότερος κοινωνικός θεσμός της οικογένειας να περνά κρίση μέσα στις σύγχρονες κοινωνικές μεταβολές.

Ορίζοντας την οικογένεια ως ομάδα που αποτελείται από διαφορετικά μέλη, που το καθένα χαρακτηρίζεται από διαφορετικές πτυχές προσωπικότητας και αναγνωρίζοντας την εξέλιξη στην έννοια της οικογένειας, η οικογενειακή συμβουλευτική στοχεύει στην ενημέρωση, αντιμετώπιση και επίλυση των καθημερινών συγκρούσεων, διαφωνιών και δυσκολιών που αντιμετωπίζουν. Απώτερος σκοπός είναι η επικοινωνία με σεβασμό στην προσωπικότητα τόσο των γονεϊκών φιγούρων όσο και των παιδιών. (Biblarz., Stacey 2010).

Σύμφωνα με τον ορισμό των Goldenberg & Goldenberg (1991) για την οικογένεια, η οικογένεια θέτει κανόνες, προσδιορίζει ρόλους για τα μέλη της, έχει οργανωμένη δομή, έχει διαμορφώσει ανοικτές και καλυμμένες μορφές επικοινωνίας και έχει επεξεργασθεί τρόπους επίλυσης προβλημάτων. Μέσα σε αυτό το σύστημα, τα άτομα δένονται το ένα από το άλλο με συναισθηματικούς δεσμούς, στενούς, αμοιβαίους και δυνατούς, που μπορεί η έντασή τους να κυμαίνεται, ανάλογα με τον χρόνο, αλλά υπάρχουν κατά την διάρκεια της ζωής της οικογένειας. (Schwebel & Fine, 1994)

2.Περιγραφή Οικογένειας

2.1 Εισαγωγή

Πολλές φορές διερωτάται κανείς εάν η οικογένειά στην οποία ανήκει είναι αυτή που θα έπρεπε, ή εάν υπάρχει μια τέλεια κατάσταση την οποία εκείνος δεν κατάφερε να πετύχει.

Ωστόσο η πραγματικότητα λέει ότι η σύγχρονη οικογένεια μεταβάλλεται συνεχώς και έχει διάφορα χαρακτηριστικά που δεν συμβαδίζουν πολλές φορές με κάποιους μύθους. (Rempel, Neufeld, Kushner, 2007)

Η στερεότυπη οικογενειακή κατάσταση μέσα στην οποία πολλοί μεγάλωσαν, είναι οι δύο γονείς, ο πατέρας που εργαζόταν έξω και η μητέρα που έμενε στο σπίτι και φρόντιζε για τα παιδιά και το νοικοκυριό. Σήμερα όμως τα πράγματα έχουν

αλλάξει. Όλο και περισσότερες γυναίκες έχουν επαγγελματική σταδιοδρομία με πολλαπλές υποχρεώσεις, τα διαζύγια αυξάνονται με ταχύ ρυθμό και οι μονογονεϊκές οικογένειες γίνονται συχνότερες. Σε ανεπτυγμένες κοινωνίες έχει υπολογισθεί ότι μέχρι 30% των οικογενειών, αποτελούνται από ένα μόνο γονιό, που είτε είναι διαζευγμένος, είτε δεν έχει ποτέ παντρευτεί, είτε έχει χηρέψει. Σε περισσότερο από 66% των οικογενειών και οι δύο γονείς εργάζονται έξω από το σπίτι. Αρκετά παιδιά υιοθετούνται, είτε ζουν σε μια άλλη οικογένεια, είτε ζουν νόμιμα με δύο γονείς ομοφυλοφίλους άνδρες ή γυναίκες. Βλέπουμε λοιπόν ότι ο κοινωνικός ιστός αλλάζει εξαιτίας της ύπαρξης διαφορετικών μορφών. Ωστόσο οικογένεια μπορεί στην ουσία να θεωρηθεί οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων που αποφασίζουν να ζήσουν μαζί μέσα στα πλαίσια ενός νοικοκυριού. Πάντα όμως υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά που περιγράφει τα μέλη της η συμμετοχή στην κοινή συναισθηματική ζωή και την ανάληψη πολλαπλών ευθυνών που συνεπάγεται η οικογενειακή ζωή. ((Rempel, Neufeld, Kushner, 2007)

Συχνά επικρατεί ο μύθος ότι η αρμονία μέσα στην οικογένεια είναι αυτό που επικρατεί τις περισσότερες φορές. Αυτό όμως είναι εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Η οικογενειακή ζωή είναι γεμάτη από ένταση και διαμάχες. Συχνά βλέπουμε δυσκολίες μεταξύ συζύγων. Διαφωνίες που προκύπτουν τόσο για την ανατροφή των παιδιών όσο και για τη διαχείριση των οικονομικών θεμάτων που αφορούν την οικογένεια. Επιπρόσθετα αναστάτωση μπορεί να δημιουργηθεί λόγω ατονίας του έντονου έρωτα που συνδέει αρχικά τους συζύγους, οι διαμάχες μεταξύ παιδιών και γονιών αλλά κυρίως στο καθημερινό στρες. (Biblarz., Stacey 2010).

Το στρες και οι διαφωνίες είναι κοινές καταστάσεις μέσα σε οικογένειες. Εάν ξεφύγουν από τον έλεγχο μπορούν να έχουν καταστροφικές συνέπειες. Σήμερα η οικογένεια είναι πιο ευάλωτη στο συνεχές στρες το οποίο μεταβάλλεται. Αναμφίβολα όμως η κατανόηση του γεγονότος ότι η οικογένειες μεταβάλλεται συνεχώς δίνει το έναυσμα για την ανάπτυξη των σωστών μηχανισμών προσαρμογής. (Biblarz., Stacey 2010).

Στην πραγματικότητα η επιτυχία μιας οικογένειας μπορεί να αξιολογηθεί από την ικανότητα της να προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις. (Taylor, Lillis, Le Mone, 2002)

Η οικογενειακή νοσηλευτική υιοθετεί την συμβουλευτική, μια διαπροσωπική διαδικασία, η οποία βοηθά τα άτομα να αντιμετωπίσουν κρίσεις ή να κινητοποιηθούν

προς την προαγωγή της υγείας τους μέσα από την εκμάθηση τεχνικών επίλυσης προβλημάτων. (Taylor, Lillis, Le Mone, 2002)

2.2 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να μελετήσει και να παρουσιάσει την οικογενειακή δομή της οικογένειας Δεληγιάννη*, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των υποσυστημάτων της, καθώς επίσης και τον βαθμό που τα υφιστάμενα προβλήματα της οικογένειας επηρεάζουν την ψυχοκοινωνική κατάσταση των μελών της.

*Όλα τα ονόματα της οικογένειας είναι ψευδώνυμα.

2.3 Εργαλεία αξιολόγησης

Το γενόγραμμα και ο οικολογικός χάρτης είναι τα βασικά εργαλεία με τα οποία ο νοσηλευτής καλείται να αξιολογήσει την οικογένεια την οποία αναλαμβάνει. Το εργαλείο αυτό είναι η απεικόνιση ενός οικογενειακού δέντρου, όπου αναγράφονται πληροφορίες σχετικά με τα μέλη της οικογένειας και της σχέσης τους, για χρονικό διάστημα τριών γενεών, έτσι όπως το αντιλαμβάνονται και το βιώνουν ένα ή περισσότερα μέλη της οικογένειας. Συνιστά λοιπόν, έναν χάρτη από τον οποίο ο ειδικός ανά πάσα στιγμή μπορεί να αντλήσει πληροφορίες σχετικά με την οικογένεια που χαρτογραφείται. Η καταγραφή των προσωπικών αφηγήσεων και η γενικότερη πληροφόρηση που παρέχει ως εργαλείο αξιολόγησης είναι επιπλέον ένα σημαντικό μέσο θεραπευτικής παρέμβασης στο χώρο της ψυχολογίας, της κοινωνικής ανθρωπολογίας όσο και της κοινωνιολογίας. (Gerson, Megoldrick, 1999). Με βάση το γενόγραμμα διεκπεραιώνεται η συγκεκριμένη εργασία ως μέρος της αξιολόγησης του μαθήματος της Οικογενειακής Νοσηλευτικής.

2.4 Περιγραφή Δομής της Οικογένειας

Την δομή της οικογένειας την οποία εξέτασε η ομάδα αποτελούν ο κύριος Κώστας (39 ετών) και η κυρία Ηρώ (ετών 32) Δεληγιάννη με τα δυο τους κορίτσια (Χριστίνα 12 και Κάλια 10 ετών αντίστοιχα). Η οικογένεια βρίσκεται στο τέταρτο αναπτυξιακό στάδιο όπου απαιτείται: α) Ενίσχυση σχολικής απόδοσης, β) κοινωνικοποίηση και καλλιέργεια παιδιού, γ) διατήρηση γάμου. Το ζευγάρι είναι παντρεμένο εδώ και δεκατρία χρόνια. Ζουν σε ένα ιδιόκτητο σπίτι στη Λεμεσό. Τόσο

ο σύζυγός όσο και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αντιμετωπίζουν προβλήματα στην υγεία τους καθώς και διάφορες στρεσογόνες καταστάσεις οι οποίες προέρχονται κυρίως από τις αλληλεπιδράσεις που έχουν τα άτομα με το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον. (γιαγιά, παππούς και αδέρφια)

Ο κ. Κώστας (πατέρας της οικογένειας την οποία εξετάζουμε) υποφέρει με υπερχοληστεριναιμία τα τελευταία δύο χρόνια. Το πρόβλημα αυτό της υγείας του πιθανό να έχει κληρονομηθεί από την οικογένεια του δηλαδή την μητέρα του και τον πατέρα του, οι οποίοι υποφέρουν από το ίδιο νόσημα, όπως επίσης και τα δυο από τα υπόλοιπα τέσσερα αδέρφια του. Ο κ. Κώστας διατηρεί ένα ισχυρό δεσμό τόσο με τη σύζυγό του όσο και με τα δυο του παιδιά και λατρεύει την οικογενειακή θαλπωρή. Έχει μια πολύ καλή σχέση με την μητέρα του, της οποίας η γνώμη πολλές φορές επηρεάζει την γαλήνη της οικογένειας. Το γεγονός αυτό επηρεάζει εν συνεχεία τη σχέση του με τη σύζυγό του η οποία αντιδρά έντονα.

Ο κ. Κώστας εργάζεται καθημερινά σε ιδιωτική εταιρία εκτός από τα Σαββατοκύριακα. Του αρέσει το κυνήγι καθώς και το ποδόσφαιρο. Ασχολείται επίσης με τους κυπριακούς χορούς. Η ενασχόληση αυτή βοηθά την οικογένεια οικονομικά παράλληλα όμως προκαλεί της προκαλεί στρες αφού ο κ. Κώστας αναγκάζεται να απουσιάζει από το σπίτι κάποια βράδια την βδομάδα. Γνωρίζει πολύ καλά την αγγλική γλώσσα. Του αρέσει η εξοχή και έχει φροντίσει ώστε η οικογένειά του να έχει ένα εξοχικό για να περνά ευχάριστα τις διακοπές της. Παρά το νεαρό της ηλικίας του αρέσκεται στον εκκλησιασμό της Κυριακής και συμμετέχει ενεργά στα μυστήρια της εκκλησίας. Λόγω του φόρτου εργασίας του δεν διατηρεί πολύ στενές σχέσεις με τα αδέρφια του (Λουκία, Μύρια και Κύπρο) εκτός από τον αδερφό του Γιάννη που υποφέρει από Αρθριτική Ψωρίαση η οποία τον ευαισθητοποιεί ιδιαίτερα.

Η κ. Ηρώ υποφέρει από δυσκοπάθεια. Τον τελευταίο καιρό διακατέχεται από έντονη ψυχολογική αναστάτωση γιατί έχει να αντιμετωπίσει τόσο την πίεση από τους γονείς της, οι οποίοι της ζητούν συνεχώς να δώσει λύσεις στα προβλήματά υγείας τους, όσο και από την οικογένεια της αδελφής της, η οποία έχει ένα παιδί με ειδικές ικανότητες.

Η αδελφή της (Θέμις) αδυνατεί να στηριχτεί μέσα από τα προβλήματά με το μεγαλύτερο παιδί της και αναζητά στήριξη στην οικογένεια της Ηρώς, γεγονός που την κουράζει και την κάνει να μεταφέρει το άγχος της στα δικά της παιδιά και τον σύζυγό της.

Η κυρία Ηρώ δεν εργάζεται. Ασχολείται πολύ με το διάβασμα και δυστυχώς δεν έχει πολύ χρόνο με τα παιδιά της. Αναζητά λίγο χρόνο να ξεκουραστεί και να ανανεωθεί. Η ζωγραφική η οποία είναι μέρος της ζωής της, την βοηθά να ξεφεύγει λίγο από την καθημερινότητα.

Ο πατέρας της κυρίας Ηρώς (Πέτρος) υποφέρει με υπέρταση, διαβήτη και νεφροπάθεια. Όλες οι στιγμές που συναναστρέφεται μαζί του είναι πολύ στρεσογόνες γι' αυτήν. Συνεχώς της κάνει παράπονα και δεν συμμορφώνεται σε τίποτα (όσον αφορά την υγεία του).

Η μητέρα της κυρίας Ηρώς, Σκεύη, έχει φτάσει στα όρια της με την κατάσταση του συζύγου της. Ένα μεγάλο χρονικό διάστημα με τον σύζυγό της στο νοσοκομείο, την έχει αποδυναμώσει και την έχει αναγκάσει να αναζητά και αυτή κάποιο στήριγμα. Η κοινωνική της ζωή έχει μειωθεί αρκετά. Τον τελευταίο καιρό προσέχει τη διατροφή της αλλά και την άσκησή της γιατί και η ίδια υποφέρει με υπερχοληστεριναιμία.

Ο κ. Πέτρος ήταν ένας άνθρωπος με αρκετά μεγάλη κοινωνική ζωή. Όμως μια νεφρική ανεπάρκεια εδώ και τέσσερα χρόνια τον έχει καθηλώσει. Πριν 6 μήνες περίπου είχε κάνει μεταμόσχευση νεφρού και από τότε άρχισαν να εμφανίζονται σημάδια κατάθλιψης στο πρόσωπό του.

Τα παιδιά της κ. Ηρώς, (Κάλια και Χριστίνα) ασχολούνται πολύ με το χορό και τη μουσική. Πηγαίνουν στο σχολείο τους και τα απογεύματα ασχολούνται με την αντισφαίριση και το κλασικό μπαλέτο. Τα δύο αδέρφια υποφέρουν από υπερχοληστεριναιμία και είναι υπέρβαρα. Είναι φορές που αισθάνονται μειονεκτικά και χάνουν τη θέληση τους να συνεχίσουν μια υγιεινή διατροφή. Η Κάλια, το μικρό κορίτσι της οικογένειας, έχει έντονες φοβίες και το βράδυ φοβάται να κοιμηθεί μόνη της.

Σήμερα η οικογένεια αναζητά την γαλήνη και την ηρεμία της για να μπορέσει να βρει δύναμη να μεγαλώσει τα παιδιά της σωστά χωρίς να επηρεάζεται από τα προβλήματα της ευρύτερης οικογένειας.

4.Νοσηλευτικές Παρεμβάσεις

Αξιολογώντας τους στρεσογόνους παράγοντες μιας οικογένειας σημαντικό είναι να συνυπολογίζεται η σημασία που αποδίδει η οικογένεια σε αυτούς, όπως και οι πόροι ή η υποστήριξη που η οικογένεια μπορεί να αντιπαρατάξει απέναντι τους. Ο νοσηλευτής μπορεί να βοηθήσει στην επίλυση προβλημάτων ή στη γνωστική αναδόμηση διευκολύνοντας την αποτελεσματική αντιμετώπιση και προσαρμογή. Με τον τρόπο αυτό η οικογένεια μπορεί να αναπτύξει νέες στρατηγικές αντιμετώπισης. (McEwen, Wills, 2004)

Με βάση το μοντέλο Calgary αναγνωρίζεται η μοναδικότητα της οικογένειας και η ύπαρξη συγκεκριμένων δυνάμεων της. Οι παρεμβάσεις κατευθύνονται προς την ενίσχυση, την προαγωγή και διατήρηση της αποτελεσματικής λειτουργικότητας στον γνωστικό, συναισθηματικό και συμπεριφοριστικό πλαίσιο. Στόχος του μοντέλου είναι να ανακαλύψει νέες λύσεις σε ότι τους κάνει να υποφέρουν.

- Η κ. Ηρώ θα ήταν καλό να εκφράσει στους γονείς της ότι έχει πλέον την δική της οικογένεια, ότι όποτε την χρειάζονται θα είναι πάντα κοντά τους, αλλά πρέπει να βρουν οι ίδιοι μηχανισμούς αντιμετώπισης των προβλημάτων τους. Πρέπει να σέβονται τις ώρες της ημέρας που η ίδια χρειάζεται με την οικογένειά της. Παράλληλα θα πρέπει η ανάγκη της αυτή να γίνει κατανοητή και από την αδερφή της.
- Ο κ. Κώστας θα πρέπει να ενδυναμωθεί έτσι ώστε να μην επηρεάζεται από τις απόψεις της μητέρας του θέτοντάς της κάποια όρια.
- Η κ. Ηρώ έχει επίσης να αντιμετωπίσει τις φοβίες της μικρής της κόρης. Θα πρέπει να παραπεμφθεί σε ψυχολόγο για να βοηθήσει το παιδί να ξεπεράσει σταδιακά το πρόβλημά του.
- Η Χριστίνα, το πρώτο κορίτσι της οικογένειας, βρίσκεται στην προεφηβεία. Οι γονείς θα πρέπει να είναι προσεκτικοί με τον τρόπο που θα την αντιμετωπίζουν μεταδίδοντας της αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης.
- Οι γονείς πρέπει να προσπαθούν να κρατούν μακριά τα παιδιά τους από τα δικά τους προσωπικά προβλήματα. Ο καθένας ξεχωριστά αλλά και οι δύο ως ζευγάρι στα πλαίσια της οικογένειας, είναι καλό να κάνουν κάθε δυνατή

προσπάθεια για να προστατεύουν τα παιδιά τους από τις φουρτούνες των στρεσογόνων καταστάσεων που βιώνουν επαγγελματικά ή αλλού.

- Οι γονείς πρέπει να αφιερώνουν χρόνο κάθε μέρα για τα παιδιά τους κάνοντας χρήσιμα, ενδιαφέροντα και ευχάριστα πράγματα μαζί τους.
- Οι γονείς οφείλουν να διαφωτίσουν σωστά τα παιδιά και πρέπει να αξιολογούν θετικά τις υπόλοιπες πτυχές του χαρακτήρα και των ικανοτήτων των παιδιών τους και να μην τα μειώνουν ή να επικεντρώνονται μόνο στο πρόβλημα της διατροφής. Παινεύοντας τα για τα άλλα επιτεύγματα τους θα τους δώσουν τα απαραίτητα εφόδια να ενδυναμώσουν την θέληση τους έτσι ώστε να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και αυτοεκτίμηση για να καταπολεμήσουν την υπερφαγία.
- Το ζευγάρι πρέπει να προσπαθήσει να βελτιώσει τις σχέσεις του. Είναι σημαντικό ανάμεσα στο ζευγάρι να υπάρχει αλληλοκατανόηση έτσι ώστε να καταλαβαίνει ο ένας τον άλλο. Η σχέση τους χρειάζεται ανανέωση. Αυτό θα επιτευχθεί με λίγο αλλά ποιοτικό χρόνο που θα ξοδεύουν μαζί, να αναπτύσσουν κοινά ενδιαφέροντα και να τα αξιοποιούν.

5.Επίλογος

Η οικογενειακή συμβουλευτική στοχεύει στη διαφοροποίηση ολόκληρου του συστήματος της οικογένειας διαφοροποιώντας τις διαδράσεις (σχέσεις), διανοίγοντας νέους τρόπους επικοινωνίας ενδυναμώνοντας τη δομή της συγκεκριμένης οικογένειας και των λειτουργικών υποσυστημάτων της, ακόμα και σε κάποιες περιπτώσεις ανακουφίζοντας το μέλος της οικογένειας που έχει συμπτώματα από αυτά. Ο οικογενειακός νοσηλευτής εστιάζει κυρίως στη διαπροσωπική διεργασία που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών και πολύ λιγότερο στην ενδοπροσωπική διεργασία. Βλέπει τα γεγονότα μέσα στο πλαίσιο αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών.

6.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Biblarz, T, J., Stacey, J.(2010) Ideal Families and Social Science Ideals, *Journal of Marriage and Family*, 72, pp.41-44.
- 2) Fine, M., Schwebel, A. (1994) *Understanding and Helping Families: A Cognitive-Behavioral Approach* : Lawrence Erlbaum Associates.
- 3) Gerson, R., Mcgoldrick, M. (1999) *Το γενεόγραμμα: Κέδρος*.
- 4) McEwen, M., Wills, E, M. (2004) *Νοσηλευτικές Θεωρίες: Βήτα*.
- 5) Rempel, G, R., Neufeld, A., Kushner, K, E. (2007) Interactive Use of Genograms and Ecomaps in Family Caregiving Research, *Journal of Family Nursing*, 13(4), pp.403-419.
- 6) Taylor, C., Lillis, C., Le Mone,P. (2002) *Θεμελιώδεις Αρχές της Νοσηλευτικής: Π. Χ. Πασχαλίδης*.